folklor/edebiyat, cilt:17, sayı:67, 2011/3

ÇUKUROVA HALK KÜLTÜRÜNDE YEREL FIKRA TİPİ: ABDAL FIKRALARI

Erman Artun*

Giriş

Abdalların bir bölümü eskiden çantalarını omuzlarına takar, köy köy gezerek sünnetçilik yaparlardı. Abdal aşiretinin kendine özgü ağız özellikleriyle hikâyeler anlatırlar, türküler ve ağıtlar söylerlerdi. Abdallar, kırlardan topladıkları otlarla türlü ilaçlar yaparak satarlar ve köylüler de bu ilaçları baş ağrısı, mide ve karın ağrısı, çeşitli deri hastalıklarında kullanırlar. Abdal halk hekimleri bunlardan başka kulunç kırarlar, kan alırlar ve daha birçok hastalıkları sağaltma ile de uğraşırlar. Güney Anadolu'daki Abdallardan bir kısmı, bu arada "Tencili Abdalları", kuyumculuk ve cambazlık ile, 'Kazancı' adı verilen Abdallar da bakır kap kacak yaparak geçinirler.

Ali Rıza Yalman, Çukurova'da, Fakçılar, Tencili, Beydili, Gurbet veya Cesis, Kara Duman gibi Abdal boylarının yaşadığını belirtmektedir (Yalman,1977:18). Anadolu Abdalları genellikle Alevi sahalarında bulunurlar. Abdalların bir bölümü göçebe olmakla beraber bir bölümü de eski zamanlardan beri toprağa bağlanmış, tarım hayatına geçmiş bulunmaktadır. Anadolu'nun çeşitli yerlerinde Abdal köyleri vardır. Gezgin Abdallar, yılın belli mevsimlerinde yer yer dolaşarak köy kıyılarında otururlar.

Fıkralar, çok geniş bir coğrafî alan içinde oluşan binlerce yıldan beri sözlü gelenekte yaşayan halk edebiyatı ürünleridir. Türk halk kültürü fıkra sentezinde Orta Asya'dan getirdiklerinin yanı sıra İslam kültürü ve Anadolu'nun eski kültürlerinden sürüp gelenler

* Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi-Fen-Edebiyat Fakültesi-Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü-Adana

de vardır. Sözlü gelenekte hiçbir yabancı tür olduğu gibi alınmaz. Kültür etkileri fıkralara girerken değişikliğe uğrayarak yerlileşmiş, yeni girdiği kalıpta Türk kültürünün belirleyici etkisiyle şekillenmiştir.

Anonim halk edebiyatı ürünleri arasında önemli bir yere sahip olan fıkra türü için kaynaklarda çeşitli tanımlar verilmektedir. Bu tanımlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz: "Kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü hikaye anekdot." (Türkçe Sözlük;1998, c.1:778), "Güldürücü küçük hikaye" (M.L, 1971, C.4: 631). "Fıkralar, motife yer veren kısa anlatmalardır" (Sakaoğlu,1984:445). "Edebiyat türü. Bir olayı ya da görüşü kısaca anlatan parça."(Akalın, 1984:110).

Verilen tanımlardan yola çıkarak fıkraların motife yer veren, kısa ve özlü bir anlatıma sahip güldürücü küçük hikâyeler olduklarını söyleyebiliriz. Fıkralar, yeri geldiğinde, düşünceyi bir örnekle güçlendirmek bir hareketi eleştirmek için tasarlanan sözlü edebiyat ürünü kısa anlatmalardır. Fıkra bugün, halk edebiyatımızda halkın yarattığı realist ve güldürücü hikayeler için kullanılmaktadır (Yıldırım,1976: 4-5).

Anlatı türleri, bir ülkeden bir ülkeye, bir dilden bir dile bir kültürden başka bir kültüre göç edebilir. Yeni yurtlarında, yeni kültür ortamlarına özgü öğelerle bezenip işlenip gelişirler. Her kültürün sözlü kaynakları, bu kaynakları harekete geçiren büyük simge kahramanları olur. Fıkralar ağızdan ağza dolaşırken çoğalır, değişir, aslından zenginleşerek uzaklaşır. Aslına zenginleşmiş olarak döner, dönüşür (Apaydın,1993:1-16).

Fıkraların konuları, güldüren, etkileyen nükte motifleri milletlerin ortak malıdır (Boratav,1982:292-295). Fıkra konusu, daha çok fıkra tipi adını verdiğimiz kahramanlara göre ele alınmış, bu açıdan tasnif edilmiştir (Sakaoğlu,1984:446). Fıkralarda Türk halkı sağduyuyla bağdaşmayan işlemlere, tutumlara ve yasalara karşı tepkilerinin sözcülüğünü, yarattığı kişilere yüklemiştir (Boratav,1982:318-327).

"Halkın ortak yaratma gücünden doğan tipler, sosyal hayatta, toplumun ortak görüş ve düşüncelerini yansıtmakla görevlidirler. Fıkralar toplum hayatını, sosyal sistemi kontrol ederek aksayan ve bozulan yönlerini eleştirerek düzeltici bir görev yaparlar (Yıldırım,1999:30)."

Mizaha hayatın hemen her öğesi girer; ancak başkalarına aktarıldığında bir forma girer. Söz olarak doğan mizah yazıya geçirildiğinde edebî bir kimliğe bürünür (Pala,TY:2-4). Mizah kavramı güldürme amacının yanı sıra dolaysız olarak yergiyi ve öfkeyi de içerir. Mizahın sınırları ironiden sövgüye kadar uzanır. Mizahın geniş bir anlatım ve içerik alanı vardır. Mizah öfkenin, düşmanlığın dışa vurulduğu, toplumsal eleştirinin dile getirildiği önemli bir edebiyat türüdür (TL,1994:138-141).

Mizahta abartma, ironi gibi ince zekâ ürünü yöntemlerin yanı sıra aşağılamalar da vardır. Mizah, düşüncelerin nükte, şaka ve takılmalarla süslenip anlatıldığı bir söz veya yazı çeşididir. Toplumsal ya da bireysel kusurları, adaletsizlikleri vb. doğrudan veya dolaylı yoldan eleştiren sanat biçimine mizah adı verilir. Mizahta ironi alaya almaktır, küçümseme vardır, zarafetten uzaklaşılabilir. Gülünçleştirme ve ironi bireye ve topluma yöneltilen dolaylı eleştiri biçimidir (Tuğlacı,1972:17).

Türk halk mizahı halk fıkralarında zengin bir görünüm sergiler. Fıkralar Türk halkının sağduyusu ve iğneleyici özellikleri birleştirilerek ortaya çıkmıştır. Bu fıkralarda Türk halkının mizaha bakışını, engin hoşgörüsünü görürüz. Fıkralar toplum ve insan ilişkilerini irdeleyen olaylara ayna tutup yansıtan yönleriyle işlevseldir.

Fıkralar genellikle tek olay üzerine kurulur. Fıkraların merkezinde insan-insan, insan-toplum ilişkisi vardır. Toplum yaşayışının çelişkileri, düşünce ve davranış farklarından doğan çatışmalar fıkraların konularını oluşturur.

Fıkraların yapılarındaki gülme olayını yaratan öğeler göz önünde tutulunca, halkın yaratma gücünden doğan bu estetik biçimlerde ince bir mizah, keskin bir alay ya da hikmetli bir söz mutlaka olur. Toplum yaşantısının, çelişkilerinin düşünce ve davranış farklılıklarından doğan çatışmaların fıkralara konu edildiğini görüyoruz. Bu fıkralarda insanların çeşitli davranışlarındaki aksaklıkları, gariplikleri abartılarak anlatılır (Boratav,1996:53-55).

Fıkralar, çok yönlü ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Fıkrayı yaratan öğeler, bir hikaye içinde yerlerini alarak bağımsız bir yapı kurarlar, böylece nesir diliyle yaratılan, kısa ve yoğun anlatım gücüne sahip epik bir tür ortaya çıkar.

Fıkra, bir ya da daha çok olay üzerine kurulabilir. Her olayda değişik kişiler yer alır. Olay içinde yer alan kişiler, ortaya çıkan sorunları karşılıklı konuşmalarla aydınlığa kavuşturur ve bir hükme bağlar. Fıkraların çekirdeğini hayattan alınmış olaylar ve düşünceler oluşturduğu için, gerçekçi bir karaktere sahiptirler. Halk yaratma gücünden doğan bu estetik biçimlerde ince bir mizah, keskin bir alay ya da hikmetli bir söz mutlaka yer alır. Ancak bu üç öğe, her zaman bir arada bulunmayabilir.

Türk fıkra anlatma geleneğinde, bir fıkra tipi oluşturmuş veya bir fıkra tipinde yerini almış fıkralar Türk kültürü ürünleridir. Bazen fıkralarda kişiler, çevre değiştirerek yeni bir kimlikle karşımıza çıkar. Geleneğe mal olmuş fıkraların bir kısmı baştan geçmiş bir olaya dayalı olabilir. Bazıları da uygun bir zeminde yeni bir fıkra tipine bağlanarak yeni bir renge bürünür. Bu, fıkra geleneğinin ağızdan anlatılırken, eklerle, değiştirmelerle zenginleşmesidir.

Bölge ve yöre tipleri denilince; belirli bir coğrafya üzerinde yaşayan insanları temsil eden ve bağlı oldukları mekânla isimlendirilen fıkra tipleri anlaşılır. Bu tipin temel özelliği coğrafi bir isimle anılması ve adı geçen coğrafya içinde yaşayan insanları temsil etmesidir.

Çukurova Abdal Fıkraları

Çukurova halk kültüründe yaygın bir şekilde anlatılan Abdal fıkraları Türkiye fıkra anlatma geleneğinde yerel fıkra tipine girer.

Abdal fıkraları özel adlarla anılmayan bir toplum zümresini temsil eden fıkra tipidir. Abdal fıkralarında Abdal tipi dışındaki tipler toplumun her kesiminde görülebilen insanlardır. Fıkralarda ikinci derecedeki alt tipler belli belirsizdir, öne çıkarılmaz. Abdal

fıkralarında olayların geçtiği zaman ve yer pek belli değildir. Fıkralarında yer alan mekanlar gerçek tabiat sahneleri ve yaşanılan yerlerdir. Kasaba, mahalle, sokak, ev gibi dekorlar içinde Abdal fıkralarında yaşantımızdan bir bölüm buluruz.

Abdallar Çukurova Bölgesinde kasaba ve şehirlerinde konargöçerler ve köylüler üzerine anlatılan fıkra konularının kahramanları olmuşlardır. Abdal fıkralarındaki kişiler, günlük hayatta Çukurova köylerinde rastlanan gerçek ve doğal insanlardır. Fıkralarda olağanüstü varlıklar yoktur.

Abdal fıkralarının konuları, yaşanmış ya da yaşanabilecek olaylar üzerine kurulur. İnsanlar, gördükleri toplumsal çatışmaları fıkra konusu haline getirerek düşüncelerini, duygularını, çeşitli tutum ve davranışları fıkra kahramanlarının ağzından anlatmışlardır. Abdal fıkralarının konu bakımından büyük bölümünü toplumsal ve ekonomik sorunlarla, aile sorunları konulu fıkralar oluşturur. Bu fıkralarda toplum yaşantısında insanları rahatsız eden her gerçek olay, fıkralara konu olabilir. Fıkralarda toplum hayatındaki her türlü aksaklığın, çarpıklığın, zıtlıkların bir kesitini görebiliriz.

Abdal fıkralarının dili, açık ve yalındır. Fıkralarda halkın konuşma dilinde yer alan kelimeler görülür. Anlatımı güçlendirmek için mecazlara, kelime tekrarlarına başvurulur. Fıkralarda rastlanan cümle tipleri çok çeşitli değildir. En çok geçmiş zaman, geniş zaman, soru ve emir cümleleri kullanılır. Fıkralarda daha çok basit yapılı fiil cümleleri kullanılır. Abdal fıkralarının asıl özelliği, bitişle nüktenin bütün gücünü duyurmak için veciz, az kelimeyle çok anlamlı ve oldukça örtülü anlatımlı olmalarıdır. Nesir halindeki fıkraların manzum hale getirildiği de görülmektedir. Fıkraların özel bir dili vardır. Yer yer kalıp anlatımlara başvurulur. Fıkraların dili anlatıcıya ve anlatılan kitleye göre değişir. Kahramanlar, kişiler kendi ağız özellikleriyle, durum ve konumlarına göre konuşurlar. Böylece onların ruh durumları ve bulundukları ortam canlandırılır.

Abdal fıkralarının benzerlerine Türkiye'nin çeşitli yörelerinde de rastlanır. Bunlar da ortaklaşa benimsenmiş anlatım kalıpları içinde, kişi ve yer adları, yerine ve çağına göre değiştirilip, yöreye özgü renklerle bezenmiştir. Bunlar; Türk fıkraları sınıflamasında "Bir bölge halkıyla ilgili olanlar" grubuna girer. Bu fıkralarında Türk köylüsünün kendi kendisini ince, nükteli mizaha konu etmesini görüyoruz.

Abdal fıkraları tipinde eğlenilen, mizaha konu edilen bölge insanının iğneleyen durumunda olduğu sezilir. Yörelerde bu fıkraların sevilerek anlatılmaları bunu kanıtlar. Abdal fıkralarının tamamına yakın bir bölümünü Abdal tipinin saf görünüp zeka ürünü olan olaylarını işleyen fıkralar oluşturmaktadır. Türk halk kültüründe pek sevilen bir çarıklı erkan-ı harp tipi vardır. Saf görünüp oyunbaz oynatan, aldatılırmış gibi görünürken eşsiz halk mizah dehasıyla ince ince eğlenen, alaya alan insan tipini Abdal fıkra tipinde görüyoruz. Türk halkının mizah dehasındaki "âlim değil, fakat ârif" insan tipinin Abdal fıkralarına yansımasını görüyoruz. Bu fıkralarda alay edilirken, alaya almanın, hicvetmenin en güzel örnekleri sergilenmektedir.

Bu fıkralarda, bu bölgede yaşayan insanların damgası açıkça görülür. Bunlar, yerleşik düzene geçmiş göçer kültürünün izlerini taşır. Fıkralarda günlük olaylarla karşılaştığımız

çeşitli zıtlıklar sosyal ve insani kusurlar işlenir. Abdal fıkraları Abdalların yaşadığı yörelerde tanınan, bilinen yerel fıkra tipidir. O çevre halkı tarafından benimsenmiştir. Toplumsal hayatla ilgili fıkralarda Abdalların yaşama biçimlerine, geçim kaynaklarına az da olsa gelenek ve göreneklerine ait ipuçlarına rastlayabiliyoruz. Abdal fıkraları, Abdalların düşünce biçimini yaşayış ve mizaha bakışını yansıttığı için kültür belgeleri olarak kabul edilebilir.

Abdallar üzerine anlatılan çeşitli fıkralar belli bir toplumun ruh ve düşün durumlarını somut bir değerlendirme olarak değil de insanın türlü davranışlarındaki sakatlıkları, aksaklıkları, dil sürçmeleri, alışılmış ölçülerin dışında büyütücü bir aynadan yansıtma saymak doğru olur. Abdal fıkralarının bir kısmı açık saçık olduğu için yazıya geçirmedik. Bu tür fıkralar bu özellikleri nedeniyle yetişkin çevrelerde anlatılmaktadır.

Abdal fıkralarını, ilk edinilen izlenime aldanarak halkın Abdalları alaya alıp küçültme amacıyla yaratmaları saymak yanlış olur. Çoğu kez bunlar alay konusu olan toplumun bir çeşit meydan okuması anlamındadır. Dikkat edilirse bu tip hikâyelerin pek çoğunda alay konusu sanılan kişinin alay eden durumunda olduğu fark edilir.

Fıkralarda Abdalların saf kişiliği, dinle ve inançla ilgili konulardaki bilgisizliği anlatılır. Abdal fıkralarının merkezinde Abdal tipi vardır. Sözlü gelenekte anonimleşme süreci devam etmektedir. İkinci derecedeki alt tipler bazen belirli bazen belirsizdir ve öne çıkarılmaz. "Halkın ortak yaratma gücünden doğan tipler, sosyal hayatta, toplumun ortak görüş ve düşüncelerini yansıtmakla görevlidirler. Fıkralar toplum hayatını, sosyal sistemi kontrol ederek aksayan ve bozulan yönlerini eleştirerek düzeltici bir görev yaparlar.

Abdal fıkraları konu yönünden konargöçer ve köylü hayatıyla ilgilidir. Karatepeliler başkalarının yaptığı hataları, yapabileceklerini, tuhaflıkları, alıklığa varan saflıkları kendi üzerine alarak şakayla herkesi iğneleyerek, gülerek, güldürerek insanları düşünmeye yöneltmiştir.

(F) ile kısalttığımız 21 Abdal fıkrasını incelememize aldık. Bu fıkraları konuları bakımından üç ana gruba ayırabiliriz:

A) Abdalların Toplumsal Hayatlarıyla İlgili Fıkraları

1. Abdalların düğünde sarhoşların elinden kurtulmak için alayı mezarlığa götürmesi (F.4).
2. Eşinden ayrılmak isteyen Abdala eşinin cevabı (F.6).
3. Abdalın iyi davul çalamayan oğlunu tehdit etmesi (F.8).
4. Abdalın eşeğinin Mercedesi geçmesi (F.10).
5. Abdalın ölen kardeşinin şehit olduğunu söylemesi (F.11).
6. Abdalın cenazesinde bayrakların yarıya indirilmesi (F.12).
7. Abdalın koruma müdürüne verdiği ders (F.13).
8. Abdalın bahşiş almadan çalmaması (F.14).

9. Abdalın oğlunun canı yanınca kalburu hatırlaması (15).
10. Abdalın babasının öldüğünü duyan İsmet Paşa'nın elinden kalemin düşmesi (F.16).
11. Abdalın babasının kefeniyle övünmesi (F.17).
12. Abdalın ölen babasının ulema olması (F.18).
13. Abdalın kaymakam olması (F.19).
14. Abdalın çocukları kovalaması(F.20).
15. Çocuğun zurna çalan Abdalın karşısında limon yemesi (F.21).

B) Abdalların, Zeki, Kurnaz, Hazırcevap Kişilikleriyle İlgili Fıkraları

1. Abdalla eğlenmek isteyen ağaya Abdalın ders vermesi (F.2).
2. Abdalın trafik cezası vermemek için bilmezden gelmesi (F.3)
3. Gurbetten gelen Abdalın eşinin nazlanması üzerine verdiği cevap (F.5).
4. Abdalın arkasından ileri geri konuştuğu kişiyi tanıyınca lafı çevirmesi (F.9). C) Abdalların Saf Kişilikleriyle İlgili Fıkralar

1. Abdal Süslü Hasan'ın ölmesi üzerine eşlerinin ağıt yakması (F.1). 2.Abdalın eşeğine kamyon çarpması(F.7). Fıkralarda Kişiler:

Abdal (F.2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-14-18-19-20), çocuk (F.2-8-19-20-21), oğlan (F.6-14). 4), karı (F1-2-3-11), kız (F.6-11), zurnacı (F.1), ağa (F.2), trafik polisi (F.3), sarhoş (F.4), hanım (F.5), ana (F.11), komutan (F.7), öğretmen (F.8) cumhurbaşkanı (F.13), müdür (F.13), davulcu (F.13). Abdaloğlu (F.15), Azrail,

Fıkralarda Yer ve Zaman

Abdal fıkralarında zaman ve yer belirten fıkralar olduğu gibi zamanın belirsiz olduğu "vaktin birinde, bir zamanlar" diye başlayanlar da vardır. Fıkralarda bir kaç örnek dışında belli bir yer adı yoktur. Fıkralarda olayların geçtiği zaman belirsizdir. Fıkralarda yer alan mekanlar gerçek tabiat sahneleri ve yaşanılan yerlerdir.

Sonuç

Sayıları çok olmasına rağmen Abdal fıkralarının çoğu açık saçık olduğu için kağıda aktaramadık. Abdal fıkraları bu özelliklerinden dolayı yetişkin çevrelerinde anlatılmaktadır. Bunlar yerleşik düzene geçmiş göçer kültürünün izlerini taşır. Bu fıkralar yöre insanının ruh ve düşünce dünyasının yansımalarıdır. Abdal fıkraları Çukurova yöresinde günümüzde sözlü kültür ortamında yaygın bir şekilde anlatılan "bir bölge halkıyla ilgili olarak anlatılan fıkralar" sınıfına girer. Abdal tipini yöresel tip olarak değerlendirebiliriz. Bu tipler yaşadıkları yörenin insanlarını temsil etmelerinin yanında yöre insanının ince zekâsını, hayal gücünü, mizah yeteneğini de yansıtmaktadırlar. Bu tipler yaşadıkları yörenin insanlarını temsil etmelerinin yanında yöre insanının ince zekâsını, hayal gücünü, mizah yeteneğini de yansıtmaktadırlar.

Abdal fıkraları bir kişiye veya kişilere ait görünse de gerçekte toplumun tümüne mal olmuştur. Çukurova halkı sağduyuyla bağdaşmayan işlemlere, tutumlara karşı

tepkilerinin sözcülüğünü yarattığı Abdal tipine yüklemiştir. Abdal fıkralarında toplum yaşayışının çelişkilerinin düşünce ve davranış farklılıklarından doğan çatışmaların konu edildiğini görüyoruz. Toplumdaki çeşitli davranışlardaki aksaklıklar abartılarak Abdalların başından geçmiş gibi anlatılmaktadır.

Hayat ve yaşayış koşulları Abdallara dayalı fıkra tipinin doğmasına neden olmuştur. Abdalların kişiliğinde bir çok olay veya davranış fıkra özelliği kazanmıştır. Bunlar ortak anlayışın değer ölçüleridir. Bu fıkralarda günlük olaylarda karşılaştığımız çeşitli zıtlıklar ve insani kusurlar işlenir. Fıkraların bir görevi de toplumun bireyleri arasında ortak paydayı oluşturmaktır. Toplumsal denetimi sağlayarak toplumsal bozuklukları düzeltme görevi almışlardır. Bireyleri kaynaştırıp birey yapmakta rol oynarlar.

Çukurova Abdal Fıkralarından Örnekler

1. Abdal Süslü Hasan'a Ağıt

Süslü Hasan Abdalların irilerindendir. Kadirli, Kozan, Feke, Saimbeyli, Tufanbeyli, İmamoğlu, Aladağ yörelerinde tanınan çok ünlü bir davulcu ve zurnacıdır. Süslü Hasan uzun hastalıklar çektikten sonra bir gün ölür. Süslü Hasan iki evlidir. Öldüğünde beş hanımından geriye iki tane hanımı kalmıştır. Hanımlardan birinin adı Goca Anşa, birinin adı da Topuz Eşe'dir.

Goca Anşa ve Topuz Eşe Süslü Hasan'ın ölüsünün biri baş ucuna biri de ayak ucuna oturur. Hanımlar Süslü Hasan'ın soykalarını alarak çadırda karşılıklı başlarlar ağıt yakmaya. Küçük hanımı Goca Anşa cenazenin başında alır ve büyük hanım Eşe'ye şöyle söylemeye başlar:

Goca Anşa:
Kele Eşe, kele Eşe
Süslü Hasan ölmüş taman
Davuluynan zurnası
Hep asılı kalmış taman

Topuz Eşe:
Öldüyüse uğur ola
Varsın gitsin güle güle
Genç ömrünü heder etti
Boz gasnağı çala çala

Goca Anşa:
Hasan edem zurna çalar
Soluk yetmez soluğuna
Ezreel girmiş diyollar
Düdüğünün deliğine

Topuz Eşe:
Melekler türbe yapsın
Cennet Allah'ın katına
Edem hacetsiz getmesin
Davıl asın tabutuna

Goca Anşa:
Eşimin avradı beşti
Öldü uykuya döleşti
Hörtük Osman yıkamazdı
Pehlivendi çok güleşti

Sanki öbür tarafta da davul çalacak. Bu arada akşam karanlığı basıyor, hava yağmurlu, şimşek çakıyor gök gürlüyor. Yağmur yağınca çadırların içine sel suları girmeye başlar. Abdallar bu havaları hiç sevmezler, onları korkutmak istersen yağmur de goncalıs de. Abdallar iki şeyden çok korkarlar; biri karanlık, biri de "Goncalıs" yani cin. Şimşek çaktıkça toplanan Abdallar yalvarıyorlarmış.

Gurban olduğum Irabbım sabah olaydı gün ışısın da Güneş doğmasa doğmayaydı. Şimşek çaktıkça da şavkıt diyorlarmış.

Goca Anşa:
Güneş doğmazsa doğmasın
Ona da etmem mudara
Kabir karanlık diyollar
Yahar da gorum idara

Topuz Eşe:
Ölük Süslü Hasan ölük
Beri hay davulun ir oluk
Dağda kipri komadı
Çobanlarda bulmuş delik

Topuz Eşe:
Ağca sazlık biçim ister
Yaylalar göçüm ister
Soğuk sular içim ister
Ne yatıyon süslü Hasan
Dokuz çocuk geçim ister (K1,K3, K4)

Kelimeler:
Goca Anşa: Koca Ayşe

Eşe : Ayşe
Kele : Seslenme edatı
Soyka : Ölünün kıyafetleri
Irabbım : Rabbim
İdara Şinanay: İdare lambası
Gabır : Mezar, Kabir
Mudara : Minnet
Hacet : Takım, alet
Ezreel : Azrail, ölüm meleği
Goncalıs : Cinler
Boz gasnak : Davul
İri: Önde gelen

2. Bir de Avrat Diye mi Gelek Ağam

Abdallar genellikle düğünlerde davul, zurna çalarak geçinen alçakgönüllü, hazırcevap insanlardır. Yörede onlarsız Türkmen düğünü düşünülmez.

Yaşlı bir Abdal ekinlerin biçim zamanı eşeğine biner bir köye varır. Köyün ağası da tarlada çalışan biçerdöverleri seyre dalmıştır. Ağacın gölgesine oturan ağa bir sesle irkilir.

Yaşlı Abdal: "Selamüaleyküm Ağa, bereketli olsun, Allah harmanına buğda yağdırsın. Ağam Allah yokluğunu vermesin.

Ağa bir yaşlı abdalın eşeğin üstünde kendisine seslendiğini görür.

Ağa: "Gel ulan gel" der.

Aslında ağanın merak ettiği sormak istediği şeyler vardır.

Ağa: "Ne diyon ulan"

Yaşlı Abdal: "Ağa, harmanına buğda yağsın, çocukların ırızgısını ver de gedek,"

Ağa: "Tamam vereceğim ama sana bir sorum var onu bilirsen vereceğim."

Yaşlı Abdal: " Sor ağa sor neyimiş ki?"

Ağa: "Gel hele gel, otur şuraya."

Yaşlı abdal eşekten iner ağanın yanına doğru yaklaşır, oturur ağanın yanına sohbete başlarlar.

Ağa:"Ulan oğlum merak ediyom."

Yaşlı Abdal: "Neyi bre ağa, neyi marak ediyon?"

Ağa: "Ulan sabahtan beri sizin avratlar tarlalarda dolaşıp duruyo."

Yaşlı Abdal: "He ağa bre niyedek Allah yokluğunu vermesin çocukların ırızgısı taman."

Ağa:"İyi de onu merak etmiyom ki."

Yaşlı Abdal: "Ya neyi merak ediyon ağa?"

Ağa: "Ulan bunların pisliğinden yanına yaklaşılacağı yok, burnu sümüklü, gözü

çapaklı, ayakları tırkıl tırkıl yarılmış, akşam olunca bunların yatağına nasıl varıyorsunuz onu merak ediyorum."

Ağa böyle deyince yaşlı abdal okkayı kondurur.

Yaşlı Abdal: "Bre ağa, çocukların ırızgısı diye geliyok, buğda veriyon, eşeen samanı diye geliyok veriyon, yanına bir de avrat diye mi gelek ağam"

Ağa donar kalır.

Kaynak kişi: Abdullah Seyhan, Kesmeburun Köyü

Kelimeler:

Irızgı: Rızk

Tırkıl, tırkıl: Ayak topuğundaki yarıklar (K2, K6, K7)

3. Beni de İtten Say Polis Ağam

Abdallardan biri hanımını motosikletin sepetine bindirir çarşıya dondurma yemeye götürmek ister. O günlerde de Osmaniye'de sinyalizasyon yeni yapılmıştır. Şehrin en kalabalık caddesi olan Musa Şahin Bulvarı üzerinden sola dönüp çarşıya girmek isterler. Abdal bir bakar ki kırmızı bir ışık yanıyor, bütün araçlar da durmuşlar. Kendi kendine der ki:

Abdal: "Herhalde benim geçmemi bekliyollar, hepisi durmuşken ben geçeyim."

Abdal döner çarşıya gitmek ister ama kavşakta bir trafik polisi durdurur.

Trafik Polisi: "Dur bakalım nereye gidiyorsun"

Abdal: " Çarşıya gediyom polis ağam

Trafik Polisi: " Tamam da bu kadar araç dururken sen neden geçiyorsun?"

Abdal: "Tamam polis ağam onlar benim geçmem için durmuyollar mı?"

Trafik Polisi:"Yukarı bak bakalım ne görüyorsun?"

Abdal: "Işık yanıyo polis ağam."

Trafik Polisi: "Kırmızı yanıyor da sen neden geçiyorsun?

Abdal: "N'olur ki polis ağam kırmızı yanınca?"

Trafik Polisi: "Kırmızı yandığında duracaksın."

Abdal: "Tamam polis ağam bundan sonra geçmem." Polis memuru makbuzunu çıkarır.

Trafik Polisi: "Şimdi sana bir ceza yazayım da bir daha geçme."

Abdal: "İiiii polis ağam niye ceza yazın ki?"

Trafik Polisi: "Kırmızı ışık ihlalinden yazacağım."

Abdallar hazır cevaptır, hatasını anlar ama anlamamışlıktan gelir.

Abdal: "Gırmızı yanınca geçilmez mi ki polis ağam?"

Trafik Polisi: "Evet geçilmez, onun için de sana ceza yazacağım.

Abdal: "Polis ağam şimdi gırmızı yanıyo."

Trafik Polisi: " Tamam."

Abdal: " Gırmızı yanarkan gamyon geçse ceza yazan mı?

Trafik Polisi: “ Yazarım.”
Abdal: “Peki it geçse yazan mı?”
Trafik Polisi: Yazmam.
Abdal: “ Peki polis ağam, teksi geçse ona da yazan mı?”
Trafik Polisi: “ Yazarım.”
Abdal boynunu büker.
Abdal: “ Polis ağam bre, bu sefer beni de itten say n’olur.” (K2, K5, K6)

Kelimeler :
N’olur : Ne olur
Motur : Traktör
İiiii : İyi
Yanarkan: Yanarken
Ağam :Abi
Gırmızı : Kırmızı
Musa Şahin Bulvarı: Osmaniye merkezinden geçen büyük bulvar

4) Kulhü ‘den, Elhem ‘den Çal

Kozan’da Abdal aşiretlerinin en soylularından, en ünlülerinden Abdal Saadet vardır. Abdal Sedet de derler. Kozan ahalisi düğünlerinde çalgı olarak genelde davul, zurna tercih ederler. Saadet’in davul, zurna çalan kırk kadar oğlu, torunu vardır. Bunların içlerinde en seçkinleri, Zurnacı Ziya, Davulcu Ehmet’dir. Zurnacı Ziya ile Davulcu Ehmet bir gün bir köy düğündeler. Düğün alayı akşam geç vakitte dağılmış, kala kala alemci, sarhoş, ayyaş beş altı zil zurna sarhoş kalmış. Bunlar Ziya ile Davulcu Ehmet’i önlerine katarlar içerek bağırarak yol boyu alem yapmaya başlarlar. Yöre havalarından çal “Garip”i, çal “Şavo Gelin”i çal “Ceren”i, çal “Cezeyif “i, diyerek vardı geldi yol boyu şafağı bulurlar. Zurnacı Ziya’nın methemi dili, dudağı kurumuş, Ehmet’in kolları kalkmaz olmuş, bittiği, biteceği yok.

Zurnacı Ziya:”Bunlarla köy mezarlığına doğru gidelim, mezarlığa varınca biz susarız, bunlar da seslenemez burada biraz mola vermiş oluruz” der.

Mezarlığın köşesine gelir gelmez zurnanın zurt dediği yerde, davulun dert dediği yerde düd, diye zom diye davulu zurnayı keserler.

Sarhoşlardan birisi:”Ulan çalsana ne duruyonuz? Çalın.” Deyince

Zurnacı Ziya: “Gadasını aldığım kurban olduğum ağam, kabiristanlığa geldik taman, ırahmatlıkların urufu sızılar. Atalarınıza hörmeten sustuk” der.

Sarhoşlardan birisi:”Ulan ben Gabıristanlıktan , urufluktan falan anlamam. çal bakalım “Meyri”yi. Davulcu Ehmet anlar ki sarhoşlar tarafından sopayı yiyecekler.

Davulcu Ehmet: “Ulan Ziya, sen de hep “Şavo”yu , “Garip”i, çalacağına, kabiristanlığa geldiğinde Külhü’den çal, Elhem’den çal” der. (K2, K5)

5) Hatim İndirtme

Abdal'ın biri yaylalara düğün çalmaya gider 15-20 gün sonra döner. Çoluk çocuğu çok göresi geldiği gibi, hanımını da haddinden fazla özler. Gelir gelmez hanımına sarılır.

Abdalın Hanımı: "Dur gavurun oğlu komşuların herifi gurbetten gelince besmele çekip ondan sonra avradına sarılıyormuş, sen de besmele çekip de sarılsana " deyince.

Abdal hemen lafı alır der ki:

Abdal: "Köpeen kızı getir öyle avradı da ben mevlit okuttirim, hatim indirttirim, ondan sonra sarilim" der. (K2)

6) Sonra Netçen De Bakali

Bir gün Tufanbeyli ile Saimbeyli arasında meşhur Obruk yaylasının düzüne konmuş Abdalların çadırlarına evin kızına komşuları tarafından dünür gelir. Abdal kızının babasının gönlü var gibi kızı vermeye, fakat hanımı diretiyor.

Kızın Anası: "İşte başlık olarak 6 direkli, 12 kazıklı bir kıl çadır, Antep sedefli gümüş metemli bir kaba zurna, kırmızı kayışlı, ceviz kasnaklı oğlak derili bir davul, boynu örmeli, gözü sürmeli, iki yaşlı bir sıpa, Göksün sırmalı meşin kaşlı bir semer, üstelik 20 milyon başlık parası" deyip duruyor.

Kızın Babası: "Avrat bak kızıyın durumunu sen biliyon. Kızın leyleğe dönmüş, kara sevdiye yakalanmış, sen palanı, kolanı bırak, kızını vermeye bak. Vermezsen bu kız kaçar sonra" diyor.

Kızın Anası: "Vallaa da vermem, Billaa de vermem . Ben kendilerin oğluna dullu derlihli kız vermiyem. Çiğdem çillikli kız veriyem, kız oğlan kız veriyem.

Dünürcüler: "Siz bilirsiniz." deyip giderler.

Akşama doğru olunca ne görsünler kızla, oğlan çalılıkların kayalıkların arasından kayarak Fıyrat dağına doğru kaçmışlar. Bunun üzerine karı koca arasında bir hırıltı, bir gürültü kavga başlar.

Kızın Babası: "Kızı verseydin kız kaçmazdı."

Kızın Anası: "İstediğim başlıkları niye vermediler."

Kızın babası çadırın kazığını çeker, aracı olan komşularına: .

"Çekilin şu köpeen kızını vurum da öldürüm." diyor. Çadır kazığını yiyen kadıncağız can acısıyla:

Kızın Anası: "Çekilin de öldürsün bakalım, öldürünce kim sepet, kalbur, elek örücü, yemeni kim yapıcı, çamaşırını kim yıkacı, ahşam olunca ne halt edici, tek başına yatınca ne yapıcı, sonra netçen, de bakali." (K1, K4, K7)

7. Tehlikeli Medde Yazıyodu

Abdallar Çukurova'dan yaylaya, yayladan Çukurova'ya göç ederlerken kullandıkları taşıma araçları genellikle eşeklerdi. Taşıma vasıtası olan eşekler de Abdalların en kıymetli varlıklarıdır.

Abdallar Çardak'ın aşağısında Çortmuk dudun dibine konarlar. Koltuğuna yastığı

alan Abdal kös gelmiş uzanırken eşekler de D-400 kara yolunun kıyısındaki çayırlıkta yayılırlar. Ham petrol taşımacılığının yaygın olduğu 80'li yılların başında bu yol çok yoğundur. Çayırda yayılan eşek yolun öbür tarafına geçmek için yola çıkar ve tam bu sırada eşeğe bir tır çarpar eşek boylu boyuna uzanır yola. Koltuğunda yastığı kös gelen Abdal tırın fren cayırtısına bakar ki eşek yerde yatıyo. Kamyonun arkasından bakar,

Abdal: " Get, get seni şindi garagola gedip bildiriyim de gör anayınkini" der.

Atlar motosiklete hemen Jandarma karakoluna varır.

Abdal: " Gomutanım eşşeme bir gamyon vurdu şikayetçiyim."

Komutan: " Plakasını aldın mı? Hemen onu Kısık karakolunda durdurayım."

Abdal: " Heç gaçırır mıyım gomutanım."

Komutan: " Oku bakalım plakayı."

Abdal: "Arkasında telikeli medde yazıyodu gomutanım." (K8).

Kelimeler:

Çardak: Osmaniye merkeze bağlı köy :
Çortmuk dut: Kesilmiş dut ağacı
Koltukğunun altı : Kolunun altı
Kös gelmek : Yastığın üzerine dirseğini koyarak uzanmak
Cayırtısına: Kamyonun fren sesi
Gomutan : Komutan
Garagol : Jandarma Karakolu

8. Ya Bunu Çalmasını Öğren Yoksa Olacağın Öğretmen

Abdallar mahalle kenarlarına çadır açıp çadırlarda yaşarlar. Küçük abdal çocukları da davul çalmasını bu çadırların arasında öğrenirler. Abdal çadırın sıtırlarını kaldırmış çocukların davul çalmasını öğreniyorlar. Abdal çocuğunun davulu iyi çalamadığını görünce kızmış, bağırmış. O sırada yolda bir öğretmen elinde çantası okuluna gittiğini görmüş.

Abdal: " Bu davulu çalmasını öğrendin öğrendin yoksa olacağın şu öğretmenin hali gibi olur.

Abdal çocuğu: " Etme, eyleme itin olayım beni öğretmen etme. Bak gör bundan sonra davulu nasıl gıvırta gıvırta çalacağım." (K3, K5).

Kelimeler:

Sıtır : Çadırın kenar örtüleri

9. Dokuz Dombalak

2 Haziran Adana Kozan'ın kurtuluş günüdür. Dünya ve Olimpiyat şampiyonu İsmet Atlı ile Âşık İmâmi kurtuluş merasimi programını izlemek üzere Kozan'a gelirler. Bir tatlıcının önünde törenin başlamasını bekliyorlar. Hemen yanı başlarında kurtuluş töreninde davul çalacak olsa gerek ki bir Abdaloğlu davulu dikmiş, davulun üzerine oturmuş, zurnayı beline sokmuş bacakta kara şalvar bağını büzüştürmüş, beyaz gömlek,

gömleğin bağrını üç düğme açmış. Sivri burun kundura, yumurta topuk, ökçeye basmış. Elinde bir kaset davulun küçük çubuğu meçikle kaseti kıvradıp duruyor.

Bu durum İsmet Atlı'nın dikkatini çekmiş.

Abdaloğluna seslenir:

İsmet Atlı: "Kirve o elindeki kaset kimin? "

Abdaloğlu:"Gül Ehmed'in ağam, Gül Ehmed'in."

İsmet Atlı:"Başka kimin kasetlerini dinlersin kirve."

Abdaloğlu: "Neşet Ertaş'ınan, Ali Nurşani'ye de bayılırım ağam."

İsmet Atlı:"Âşık İmami'yi de bilin mi, dinlen mi?"

Âşık İmami'yi tanıyamayan Abdaloğlu bir an gafletle, pervasızca şöyle söyler. **Abdaloğlu:"**İmami mi dedin ? Yok bre o yaramaz adam." deyince.

İsmet Atlı:"Ulan terbiyesiz herif o da nasıl söz, baksana Âşık İmami burada." Deyince Abdaloğlu dikkatli bakıp Âşık İmami'nin karşısında olduğunu görünce sözü hemen kıvırdı.

Abdaloğlu:"Sen hangi İmami'den basediyon bre Türkiye'de dolu İmami var. dedi

Âşık İmami: "Abdaloğlu gurban olurum sana, o sövdüğün Âşık İmami benim."

Abdaloğlu: "Yok edem, ben sana söver miyim? Senin oğlunun düğününde ha bu davulunan dokuz dombalak dönerim." demiş (K1, K4).

10) Gırgücük

Abdal mal pazarında kulağının biri yarıdan kesik, kuyruğu kökünden kesik bir eşeği satılığa çıkarmış. Abdalın başına toplanmışlar. Abdal gırgücüğün medhiyesini yapıyor.

Abdal: "Dün Hemite Köprüsü'nden dört çuval buğdayı eşeğe yükledim, üstüne de bindim. Biraz beri geldim ki arka yanımdan bir gürültü gelmeye başladı. Şöyle döndüm bakım ki kırmızı renkli son model bir Mercedes geliyor. Gırgücük gözlerini bana dikti, adeta beni bununla yarıştır dercesine yalvarıyor. Mercedes beni solladı mı sollamadı mı Gırgücüğün dizginini bir çekip ayaklarımı sallayıp bir çıbık çaldığımı hatırlıyom. Bir de baktım ki Mercedes toz duman içinde kalmış 10-12 metrelik şose Gırgücüğün yaptığı hızdan kaftanımdaki kıl gibin incelmiş." (K2, K8).

11. Gül Gimi Şehit

Abdal karısı çadırın gölgesine oturmuş ağlıyormuş, diğer Abdal kadınları da başına toplanmışlar, diğer kadınların da geldiğini gören

Abdal karısı; "Gardaşım gardaş mıydı ki golları çam kolu gimiydi, döşü gem çenigimiydi öldü gardasım amma gül gimi şehit oldu (K1, K7)..

12. Meses Üstüne Meses

Tahsin Ağa ölür Abdal olayı şöyle anlatır.

Abdal: "Ağa Teshin öldü amma yer yerinden oynadı. Teshin'imin öldüğünü Gadirli Gaymakamına duyurunca Gaymakam been elindeki gelem pıtadana düşmüş, çıtadanak gırılmış ağa. Daha sonra Adana Velisine bildirmişler, ordan da Demirel Hökümetine. Dış dövletlerden meses üstüne meses gelmiye basladı, Tehsin'in öldüü gün hökümat emir

vermis bayraklar yarıya indirildi ağa. Ceneze kalkarken Gadirli şehri zınkadanak durdu ağa.” (K1, K2).

Kelimeler:

Meses: Mesaj
Dıs dövletler: Dış ülkeler
Pıtadana: Çıt diye ses
Teshin: : Tahsin
Gadirli: Kadirli ilçesi
Zınkadak: Aşırı derecede kalabalıktan tıkanma
Adana velisi : Adana Valisi

13. Sen O Böyümüze Söyle Ağa

Adana’da özel bir lisenin açılışını o günün Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel yapacaktı. Kalabalık aşırı derecede idi. Âşık İmamî sahnede program yapar. Cumhurbaşkanı gelince karşılamak üzere sahneden iner. Cumhurbaşkanı Âşık İmami’ye bir altın takar. Bunu gören davulcular Demirel’e yaklaştılar. Demirel koruma müdürünü yanına çağırdı.

“Şükrü al bunları davulculara ver” diyerek iki on bin liralık verdi. Koruma müdürü de onlukların ikisini de götürdü davulcunun cebine soktu. Demirel bunu gördü koruma müdürünü tekrar yanına çağırdı

“Şükrü sen ne yaptın? İkisini de birinin cebine soktun onlar kavga ederler birini öbür davulcuya sokacaktın.”deyince koruma müdürü davulcuların yanına giderek onluklardan birini alırken

Davulcu: “Neyediyon ağa” dedi.

Koruma Müdürü: “Baba diyo ki onlar kavga ederler birini öbür davulcuya ver dedi birini alıp arkadaşına vericim.”

Davulcu davulları durdurdu.

Davulcu: “Sen o böyümüze söyle biz sofradaki bir ekmeğimizi pölüşür yerik o mencilisteki adamlarına baksın.” (K1, K6, K8).

Kelimeler :

Baba: Seçmeninin Süleyman Demirel’e verdiği isim
Mencilis: Meclis
Pölüşmek : Paylaşmak
Böyümüze : Büyüğümüze

14. Yekeni Görmeden

Kumarlılar düğünde eğlenmeyi çok severler, halen bazı aileler var ki küstükleri zaman bayramda barışmazlar ama düğün olunca hepsi bir masanın etrafına toplanır

ağlayarak barışırlar hiç kavga etmemiş gibi olurlar. O yüzden Kumarlı'da düğünlerin yeri ayrıdır. Kumarlı'da hatırı sayılır adamlardan biri oğlunu evlendirmek için düğün kurar. Düğün kalabalıktır, herkes toplanır.

Abdallar da bazen ne dedikleri anlaşılmasın diye "Teberce" konuşurlar. Düğünde Abdal gençleri halay durmuş kim oynatacak diye kavga ediyorlar. Halaybaşı ve oyuncular ne kadar davul zurna varsa hepsi çalacak yoksa oynamayız diye inat ediyorlar. Abdalın en yaşlısı geldi halay başına dedi ki;

Yaşlı Abdal: "Bak ağa senin oyununa can dayanmaz Allah yokluğunu vermesin. Bahşisimi yeğen ver haa."

Halaybaşı: "Tamam, veririz sen çal da."

Yaşlı Abdal: "Yekenin ucunu görmeden metede vıt dedirmem ağa." (K1, K9).

Kelimeler:
Metem: Zurnanın kamışı
Teberce Abdal lisanı
Yeken: Tebercede para

15. Kalbur

Abdaloğlu askere gider. Döndüğünde pek havalara girmiştir. Çevresindekileri beğenmez. Bir gün babasının yerde kalbur tamir ettiğinin görür ve babasına yerdekinin ne olduğunu sorar. Babası da ondan kalburun kenarına basmasını ister. Abdaloğlu kalburun kenarına basar basmaz kalbur havaya kalkar ve ayağına çarpar. Abdaloğlu büyük bir acıyla "Gâvurun kalburu, kırdın baldırımı" diye bağırır. Babası da oğluna, "Gördün mü oğul, nasıl da hatırladın kalburu", der, güler (K2, K4, K9).

16. Kalem Tık Diye Düşüverdi

Abdal İmirze'nin babası ölmüş. Cenazeye komşulardan kimse gelmemiş. Defin işlemini neredeyse yalnızca kendisi yapmış. Buna sinirlenen İmirze haftalarca evden çıkmamış. Komşularının ne birine selam vermiş, ne de konuşmuş. Haftalardan sonra kahvehaneye gitmiş. Arkadaşları mahcup bir şekilde baş sağlığı dileyip haftalardır nerede olduğunu sormuşlar.

İmirze babasının vefatından sonra Ankara'ya İsmet Paşa'nın yanına gittiğini söylemiş ve başlamış anlatmaya: "Angara'ya gitmişim. İsmet Paşa'nın karşısına çıkımışım. İsmet Paşam elinde galem kağıdın üstüne bir şeyler garalıyor."

" Ooo İmirzem, hoş gelmişsin." dedi.

"Hoşbeşten sonra babamı sordu. Babam sizlere ömür dediydim. Galem elinden tık diye düşüverdi." (K4, K8).

17. Mortaş'ın Mezerliği Ölü Gördü.

Abdal Mazhar babasını övmeyi çok severmiş. Kendilerini de çok zengin göstermeye çalışırmış. Babası bir gün ölmüş. Mazhar defin işlemini yaptıktan sonra kahvehaneye

gitmiş. Bakmış kendisiyle kimse ilgilenmiyor. Hemen kendi kendine sesli bir şekilde konuşmaya başlamış.

"Ulan arkadaş bizim baba öldü. On beş metre gumaş aldım. Belinden aşşa yetmedi. On beş metre daha aldım. Gıllangıt yetti. Mortaş'ın mezerliği de bir ölü gördü (K6, K7,K8).

Kelimeler:
Gumaş: Kumaş
Aşşa: Aşağı
Gıllangıt: Kıtı kıtına , ucu ucuna

18. Babanız Ulema mıydı Acaba?

Kadirli Abdalları Çiçekli Deresi'ne yaylaya giderler, eylül ayında geri dönerler. Mehmetli Köyüne gidince bahçe sahibi Abdallara şeftali yiyin der. Abdalın biri şeftali yiye yiye çatlar, ölür. Çocukları babalarını defnederler. Köylüler sorar.

Köylüler: Babanız neden öldü?"

Çocukları: "Babamızın kolları çam dalı kulunçları iki ekmek tahtası kadardı. Azrail'in gücü yetmedi, galleşlikle öldürdü." derler.

Ölünün üstüne okuyan hoca:

Hoca: "Şehit üstüne şehit okudum, babanız gibi şehit görmedim. Babanız ulema mıydı yoksa? (K4, K5,K8).

1. Abdal İlçeye Kaymakam Olmuş

Abdalın biri bir ilçeye kaymakam olmuş; ama hiç kimse Abdal olduğunu bilmiyormuş. İlçenin ileri gelenleri bir hafta sonu kaymakamla birlikte pikniğe giderler, yerler, içerler, eğlenirler.

Abdal her yerde Abdaldır. Piknik yerinde ceviz ağacını görür. Abdallığı tutar.

Abdal Kaymakam: "Ulan ağalar, şu cevizden de ne güzel davul olur." der (K6, K7).

20. Ben Çatam, Sen Bozan

Abdal Medet tek ağız barakanın etrafına bir çit çekmiş. Giriş kapısına da bir çapsalık çatmaya karar vermiş. Gitmiş dere kenarından zakkum dallarından kesmiş. Zakkum dallarını gün önünde çakmaya başlamış. Abdal bir taraftan çit çatarken mahallenin çocukları da çiti söküyormuş.

Abdal Meded:

"Bre çocuk öte git," diyormuş.

Abdal bir uyarmış, iki uyarmış sonra dayanamamış bağırmaya başlamış.

Abdal:

"Ben çatam, sen bozan, gelirsem çiti yedirem," diyerek çocukları kovalamış." (K5, K9).

21. Zurnacıya Limon

Abdal İmirze, düğünün birinde zurna çalıyor. Karşısında da bir çocuk limon yiyor. İmirze limon yiyen çocuğu görünce ağzının suyu zurnanın içinden akmaya başlıyor.

Bir sabır, iki sabır, üç sabır artık dayanamıyor. Zurna çalmayı bırakıp çocuğa bağırmaya başlıyor.

"Abdal Emirze: Ulan kurban olduğum kirvem çekil karşımdan çekil. Ağzımın suyu akıp gidiyor iki taraflı. At şu limonu elinden, zurnam çalsın edebinnen (K5, K7, K8, K9).

Kaynak Kişiler

K1: Âşık İmami, 58, Lise, Bağtepe /Kozan/Adana
K2: Abdullah Gizlice, 40, Yüksekokul, Osmaniye
K3: Arif Ergen, 62, Yüksekokul, Osmaniye
K4: Bater Kazaoğlu, 27, Lise, Kozan
K5: Mustafa İmeci, 39, Lise, Kozan
K6: Mustafa Farsak, 28, Lise, Kozan
K7: Abdullah Seyhan, 42, Kesmeburun/Osmaniye
K8: Yusuf Ulaştır, 55, İlkokul, Osmaniye
K9: Kahya Oca, 44, Ortaokul, Kumarlı/Osmaniye

Kaynakça

Aksüt, Ali, "Abdallarla İlgili Notlar", (www.alewiten.com/Aksüt1.html)

Apaydın, Mustafa (1993), *Türk Hiciv Edebiyatında Ziya Paşa*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, Basılmamış Doktora Tezi

Aatabeyli, Naci Kum (1940) "Teke (Antalya) Yürükleri Hakkında Notlar", *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi,* IV. sayı, İstanbul.

Aatabeyli, Naci Kum: Antalya Tahtacılarına Dair Notlar, *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi*, IV. Sayı, İstanbul 1940.

Aartun, Erman (1995), "Yaşayan Adana Karatepeli Fıkraları", *İpek Yolu Uluslararası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*, Ankara

Boratav, Pertev Naili (1982), "Halk Dilinde Hiciv ve Mizah", *Folklor ve Edebiyat 2,* İstanbul.

…….(1982), "Bektaşî ve Bektaşî Fıkraları Üzerine", *Folklor ve Edebiyat 2* İstanbul

…….(1982), "Nasrettin Hoca ve Memleketi Sivrihisar Üzerine", *Folklor ve Edebiyat 2*, İstanbul

…….(1996), Nasrettin Hoca Çeşitlenmelerinde Türlü Etkenler Üzerine", Nasrettin Hoca, Ankara

…….(1969), *Az Gittik Uz Gittik*, Bilgi Yayınevi. Ankara

Başgöz, İlhan (1986), "Fıkralarımız Üstüne", *Folklora Doğru*, Adam Yayınları İstanbul

Elçin, Şükrü (1981), *Halk Edebiyatına Giriş*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara KÖPRÜLÜ, M. Fuad (1935), Abdallar, *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi,* İstanbul.

Güzelbey, Cemil Cahit (1972), Abdallar ", *Folklor Dergisi*, Yıl: 3, Sayı, İnönü Ansiklopedisi, Abdal Maddesi.

Gözaydın, Nevzat (1977), "Türk Fıkralarının Tasnifi Üzerine Bazı Düşünceler ve Bir Tasnif Denemesi", *Uluslararası Yunus Emre Nasreddin Hoca*, Karamanoğlu Mehmet Bey ve Türk Dili Semineri, Konya

Pala, İskender, *Güldeste*, Akçağ Yayınları, Ankara,

Sakaoğlu, Saim (1984), "Fıkra Tiplerinin Değişmesi", *Folklor ve Etnografya Araştırmaları,* Ankara

……..(1975), "Türk Folklorunda Alık Fıkraları", *Uluslararası Folklor ve Halk Edebîyatı Semineri Bildirileri*, Turizm Derneği Yay., Konya

Thema Larausse, 1994, c.6, İstanbul

Tuğlacı, Pars (1972), *Okyanus Ansiklopedik Sözlük*, c.5, Pars Yayınları, İstanbul,

Uuysal, A. E. 1974, "Behlül Dana Fıkralarının Türk Halk Edebîyatında Yeri", *Türk Folklorunu Araştırma Yıllığı.*

Ülkütaşır, M. Şakir (1951), "Abdallar" maddesi, Etnografya Folklor Sözlük Taslağı, *Halk Bilgisi Haberleri*, Yıl: 5, Sayı: 51, s. 45-47.

……..(1976), "Çeşitli Halk Gelenek ve İnançları Üzerine Küçük Araştırmalar", *Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı, 1976*, Ankara 1977, s. 307.

Yalman, Ali Rıza (1976), *Cenupta Türkmen Oymakları I, II,* Hazırlayan: Sabahat Emir, Ankara.

Yıldırım, Dursun (1976), *Türk Edebîyatında Bektaşi Tipine Bağlı Fıkralar,* Ankara

Özet

Çukurova Halk Kültüründe Yerel Fıkra Tipi: Abdal Fıkraları

Abdallar, genellikle İç Anadolu Bölgesine yerleşen bir Türkmen boyudur. Bunlar Çukurova'da Kayseri'de, Kahramanmaraş'ta, Kırşehir'de Yozgat'ta ve buna benzer birçok yörede kışın sahili, yazın ise yaylayı tercih ederler. Genellikle geçimlerini düğünlerde davul zurna çalarak sağlarlar. Çukurova halk kültüründe Abdallarla ilgili anlatılan bu fıkralar çok yaygındır. Çalışmamızda Abdallar ve Abdal fıkraları ile ilgili bilgi verildikten sonra fıkra örnekleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Fıkra-Abdal-Çukurova*

Abstract

Çukurova Local Folk Culture Type: Abdal Jokes

Abdals, usually a Turkmen tribe settled in the Central Anatolia Region. These are setteled in Çukurova, Kayseri, Kahramanmaraş, Kırşehir, Yozgat, and so many beaches in the region in winter, in summer the plateau prefer. Playing drums and flutes at weddings usually provide their livelihood. This is very common in jokes told about the folk culture of Çukurova's Abdals. Abdals anecdotes and information about the study after giving Abdal's anecdote examined.

Key Words: *Anecdotes-Abdal-Çukurova*